

több mint 750 akciót hajtottak végre. Garas adatai szerint ez a szám 530 megsemmisült szerelvényt, 100 felrobantott vagy megrongált vasúti hidat és viaduktot, 70 megsemmisített vagy megrongált vasútállomást vagy más vasúti berendezést és 50 megrongált fontos vonalszakaszt jelent. A Népi Gárda és Népi Hadsereg harci egységei 1942—1945 között 670 alkalommal csaptak össze, vívtak ütközetet a megszállók rendőri és katonai erőivel és kb. 900 fegyveres akciót hajtottak végre a német közigazgatási közegek ellen.

A Népi Gárda és a Népi Hadsereg tevékenysége igen nagy katonai és politikai jelentőséggel bírt. A szervezet különböző formában folytatott harca, de különösen a harci és diverzáns tevékenysége, nagy mértékben csökkentette a hitleristák háborús potenciálját. A megszállók jelentős veszteségeket szenvedtek emberben, felszerelésben, ennek kö-

vetkeztében arra kényszerültek, hogy komoly erőket vonjanak vissza a front-ról.

A Népi Gárda és a Népi Hadsereg politikai tevékenysége elősegítette a Bataliony Chłopskie (Parasztzászlóaljak), az Armia Krajowa (Honi Hadsereg), valamint a londoni emigráns kormány irányította más fegyveres szervezetek politikai arculatának átalakulását azzal, hogy ezen szervezetek sok tagját bevonta a demokratikus táborral való együttműködésbe. A Népi Gárda és a Népi Hadsereg tisztjei és katonái jelentős politikai munkát is végeztek; a városi és falusi tömegek körében népszerűsítették a Lengyel Munkáspárt politikai programját, ugyanakkor példát mutattak a fasiszta megszállók elleni harcban, egyik fontos bázisát alkották a felszabadulás utáni demokratikus átalakulási folyamatnak is.

Lagzi István

GAZSI JÓZSEF

FÉNYEK A BÖRZSÖNYBEN

(Zrinyi Katonai Kiadó—Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1976. 236 o., 28 kép)

A magyarországi ellenállási mozgalomnak még igen sok kellően fel nem tárt, csak kevésé, vagy egyáltalán nem ismert területe van. A Görgey nevét viselő, zömében munkás- és egyetemista fiatalokból álló zászlóalj tevékenysége is egyik ilyen fehér foltja a magyarországi ellenállási mozgalomnak. Gazsi József hadtörténész hosszú, lelkiismeretes munkával, nagy számú dokumentum feltárásával, ma is élő kortársakkal, a zászlóalj volt tagjaival folytatott beszélgetésekkel igyekszik könyvében ezt a fehér foltot feltérképezni.

Miről szól a könyv?

1944 nyarán és őszén — az ország március 19-én bekövetkezett német megszállása, majd az október 15-i Szálasi-féle hatalomátvétel után — a magyarországi antifasiszta ellenállási mozgalom mind erőteljesebben bontakozott ki. Egyre többen döbbsentek rá (munkások és értelmiségiek — közöttük katonatisztek is), hogy az országot a biztos pusztulástól csak úgy lehet megmenteni, ha szembefordulnak a hitleri fasizmussal és a szabadságot a Vörös Hadsereggel vállalva, fegyveres harccal vívják ki.

A Magyar Kommunista Párt vezetésével, a kommunista ifjűmunkások aktív

részvételével kiterelvényesülő ellenállási mozgalom szele az egyetemi ifjúságot is megérintette. Az egyetemeken antifasiszta ellenállási csoportok jöttek létre, újságokat adtak ki, rölapokat terjesztettek. Tevékenységükhöz az egyetemi nemzetőrszázadok révén igyekeztek szervezeti keretet biztosítani, ám a nyilasok a félkatonai szervezetet hamarosan feloszlatták. Az egyetemisták nehéz helyzetbe kerültek: a nyugatra való kitelepítés veszélye fenyegette őket. Ekkor alakult meg munkásifiatalokból és egyetemi hallgatókból a Görgey-zászlóalj, amely keretet és lehetőséget adott a szervezett antifasiszta ellenállási tevékenység kifejtésére.

A könyv egyik főszereplője, Mikó Zoltán vezérkari százados, 1944 szeptember óta vett részt a katonai ellenállásban és akkori szolgálati beosztása módját adta rá, hogy az antifasiszta fiatalokból egy látszólagos „fehér partizán” alakulatot szervezzen, amelyet majd a már felszabadított területeken a Vörös Hadsereg hátában vetnek be.

A hírhedt Prónay-különítmény részeként megalakult Görgey-zászlóalj kettős életet élt. Látszólag a későbbi „fehér partizán” tevékenységre készült, a való-

ságban azonban fegyveres szabotázsakciók sorát hajtotta végre a németek ellen, haladó politikusokat, írókat és munkaszervezőket bűjtatott, mentett meg a biztos pusztulástól.

A Görgey-zászlóaljban olyan ifjak adtak egymásnak kezét, akik bár nem állottak a politikai tudatosság azonos fokán, egyként elleneztek a háború folytatását, gyűlölték az országot pusztulásba döntő németeket és nyilas bábjaikat. Vállalták a rájuk váró nehézségeket és a maguk módján tenni akartak valamit az ország felszabadításáért.

A Görgey-zászlóalj a magyar fiatalok antifasiszta szervezete volt. Átlagos életkoruk a húsz évet is alig haladta meg. Sok terv, nemes szándék született körükben, amelyeknek nagyobb része meghaladta a lehetőségeiket, így nem is valósulhatott meg. A szerveződéshez, az összekovácsozóhoz, a felkészüléshez alig két hónap állt rendelkezésükre. És ez az időszak kevésnek bizonyult. A Budapesten végzett tevékenységüket leginkább az jellemzi, hogy felkészültek és arra vártak, hogy bekapcsolódjanak egy budapesti általános felkelésbe. Ez az óra azonban nem jött el.

A zászlóalj Bimbó utcai csoportjának legfőbb törekvése arra irányult, hogy részt nyisson a körülzárt Budapest belső ostromgyűrűjén a szovjet csapatok számára, de a körülmények ezt sem tették lehetővé.

Amikor a zászlóalj kiképzésre a Börzsönybe került, bár nagy nehézségek árán, de sikerült felvennie a kapcsolatot a Vörös Hadsereggel és a görgeysek, a szovjet csapatokkal együttműködve, sok eredményes akció végrehajtásával járultak hozzá az ország szenvedéseinek meg rövidítéséhez.

A Börzsönyben végrehajtott tevékenységük, a Vörös Hadsereg csapataival létrehozott kapcsolatuk valóban nagy je-

lentőségű. Kevés olyan, Magyarország területén megalakult partizáncsoport volt, amelynek együttműködése ennyire intenzív és közvetlen lett volna a felszabadítókkal. A Börzsöny, az Ipoly és a Garam közötti területek felszabadításáért vívott harcok eredményességéhez — az ott harcoló szovjet parancsnokok megállapítása szerint — számottevő mértékben hozzájárultak.

Az antifasiszta ellenállási mozgalomban, illetve a börzsönyi harcok során a görgeysek súlyos veszteségeket szenvedtek. A zászlóaljnak a könyv végén között, 228 nevet tartalmazó — teljesnek nem tekinthető — névsorában 27 hősi halott neve szerepel. Többen súlyosan megsebesültek, néhányan közvetlenül a felszabadulás után estek ki a sorból. A zászlóalj története már csak azért is könyvbe kívánkozik, hogy ezek hírnevét megmentsük a feledéstől. Nem véletlen, hogy Cseres Tibor egyik írásában mint „az elfelejtett zászlóaljról” emlékezik meg róluk.

A könyv a munkásfiatalok és az egyetemi hallgatók antifasiszta ellenállásának egy részterületét mutatja be, csupán néhány esetvonalas a magyar ellenállási mozgalom színes tablóján.

A szerző írását azzal fejezi be, hogy könyve nem tart igényt a teljességre, már csak azért sem, mert ez a téma első feldolgozása. Sok olyan adat van, vagy lehet még, amely feltárára vagy pontosításra vár. Mégis reméli, hogy az általa felvázolt kép megmutatja a cselekmények fő vonalát és emléket állít a Görgey-zászlóalj antifasiszta küzdelmeinek, áldozatos harcának.

A szerző marxista—leninista történelemszemlélettel, a tények objektív elemzésével írott népszerű történelmi regényét olvasóink figyelmébe ajánljuk.

Szabó Sándor

WILLIBALD GUTSCHE—FRITZ KLEIN—JOACHIM PETZOLD

VON SARAJEWO NACH VERSAILLES

Deutschland im ersten Weltkrieg

(Akademie Verlag, Berlin, 1974. 292 o.)

Az NDK Történettudományi Intézetének szerzői kollektívája arra vállalkozott, hogy a három kötetes „Sarajevótól Versailles-ig. Németország az első világháborúban” c. mű (Berlin, 1970—

72) alapján népszerű-tudományos összefoglalót bocsásson az átlagolvasók széles táborának rendelkezésére, felhasználva ugyanakkor az említett mű megjelenése óta napvilágra került újabb levél-